

Verslag van het Voorjaarssymposium ‘Maritiem tableau: Vier resultaten van nieuw maritiem-historisch onderzoek in Nederland’ (Het Zevende Symposium Maritiem Portal en Nieuwe Maritieme Geschiedenis van Nederland), vrijdag 29 maart 2019.

Locatie: Maritiem Museum Rotterdam (MMR), <https://www.maritiemmuseum.nl/adres-route>

Voor de tachtig deelnemers was er gelegenheid om voorafgaand aan het symposium de Offshore Experience en andere presentaties in het Maritiem Museum Rotterdam te bezoeken.

Van links naar rechts: Robert Anraad, Els Jacobs en Jeroen ter Brugge.

Welkomstwoorden

Robert Anraad (hoofd collecties Maritiem Museum Rotterdam) verwelkomde, mede namens directeur Bert Boer, de deelnemers aan het symposium. Het Maritiem Museum Rotterdam is vanaf de start bij het Maritiem Portal betrokken. Het museum heeft de [afgelopen periode](#) de wind in de rug gehad. Het gooit hoge ogen met de Offshore Experience en [andere presentaties](#) en won de Museumprijs 2018. In 2019 zal er een nieuwe entree worden gerealiseerd. Ook worden de horeca en de museumwinkel vernieuwd voor Kerst 2019. Op stapel voor de zomer staat een tentoonstelling over 100 jaar rederij Spido en in 2020 worden de maritieme werken uit Museum Boijmans Van Beuningen in maritiem-historisch/kunsthistorische perspectief getoond.

Vervolgens begroet middagvoorzitter Els Jacobs (Rotterdam Centre for Modern Maritime History van Erasmus Universiteit en Maritiem Museum Rotterdam; redactie NMGN) de aanwezigen. De grote opkomst vandaag laat zien dat de belangstelling voor maritieme geschiedenis springlevend is. In haar rol als ‘verbindingsofficier’ slaat zij een brug tussen museum en universiteit. Doel van de samenwerking is resultaten van academisch onderzoek sneller en breder beschikbaar te maken voor musea en collecties van musea intensiever onderwerp worden van onderzoek. De krachtenbundeling van museum en universiteit heeft zijn nut reeds overtuigend bewezen en wordt dan ook van harte aanbevolen voor alle musea/erfgoedinstellingen.

Maritiem Portal

Jacobs geeft een toelichting op de voortgang van het Maritiem Portal in de laatste ontwikkelfase.

Anita van Dissel, UHD zeegeschiedenis UL, redactielid en auteur NMGN (<https://maritiemportal.nl/governance-en-redactie/>) heeft op 1 maart 2019 haar werkzaamheden als voorzitter van de Stuurgroep Governance van het Maritiem Portal beëindigd. Vanaf de start in augustus 2016 was zij betrokken bij de ontwikkeling van het Maritiem Portal. Met veel enthousiasme heeft zij leiding gegeven aan de Stuurgroep. Mede dankzij haar inzet is het Maritiem Portal een succes geworden. Nu de projectfase binnenkort wordt afgesloten achtte Van Dissel de tijd rijp om haar rol als voorzitter van de Stuurgroep over te dragen. We danken haar zeer voor haar enthousiasme, inzet en de fijne samenwerking in de afgelopen jaren.

Als medio 2019 het MP als project wordt afgesloten is het gestelde doel bereikt. Onder de vleugels van Huygens ING, hebben de samenwerkende maritieme erfgoedinstellingen, verenigingen en andere betrokken partijen gezamenlijk een prima aanwezigheid op het web tot stand gebracht. De inbedding van het MP binnen het Huygens ING zal in de komende maanden verder worden uitgewerkt. Els van Eijck van Heslinga zal fungeren als waarnemend voorzitter van de Stuurgroep. Vanaf 1 november 2019 zal Jelle van Lottum (senior onderzoeker Huygens ING) haar opvolgen.

Jacobs benadrukt dat voor het MP en de NMGN de hulp van vrijwilligers onmisbaar is. Zij bedankt Daniël Tuik (MP) en Gillis Kersting (NMGN) hartelijk voor hun inzet in de afgelopen periode.

Recente veranderingen op het MP:

- Er is een nieuwe update van WordPress geïnstalleerd in januari 2019 (WP 5.0.3). Nieuwsberichten hebben hierdoor een andere vormgeving gekregen.
- Bij Over ons is een overzicht van de verslagen van gehouden symposia toegevoegd, <https://maritiemportal.nl/symposia/>.
- Het Jaarverslag MP en NMGN 2018 staat vanaf 25 maart 2019 online.
- Op de collectie-pagina is een (voorlopig) overzicht van maritiem-historische dissertaties gepubliceerd <https://maritiemportal.nl/collecties/>. Aanvullingen zijn van harte welkom.
- Verder zijn er diverse toevoegingen bij de overzichten van de collecties en links. Via de nieuwsberichten wordt u op de hoogte gehouden van allerlei wetenswaardigheden.

NMGN

Tenslotte belicht Jacobs de huidige stand van zaken van de NMGN. In november 2018 werd een preview gepresenteerd van het hoofdstuk over Maritieme cultuur in de middeleeuwen geschreven door Remmelt Daalder. De ontwikkeling van de website bleek wat weerbarstiger dan gehoopt, maar nu is die bijna gereed. De bedoeling is om in het voorjaar 2019 dit eerste hoofdstuk online te publiceren.

De vier presentaties

Database van Nederlandse scheepswerven 1600-heden, Jeroen ter Brugge (Rijksmuseum)

Jeroen ter Brugge is vanaf april 2018 conservator maritieme collecties bij het Rijksmuseum, daarvoor was hij hoofd collecties en wetenschapconservator bij het MMR. Hij werkt aan een dissertatie over de Nederlandse grote scheepsbouw 1870-1914. Zijn onderzoek is onderdeel van een groter project over de Nederlandse scheepsbouw van 1870 tot heden. In 2024 zal het project worden voltooid.

In zijn database Nederlandse scheepswerven zijn op dit moment ruim 1500 scheepswerven te vinden. De gegevens zijn ingevoerd met behulp van stagiaires en studenten. De database bevat alle werflocaties vanaf de late middeleeuwen tot heden. Relevante gegevens worden gestructureerd verwerkt. Het betreft een bevragebare database en er worden bronvermeldingen (zoals kaarten, (werf)archieven, kranten, literatuur, iconografische bronnen) opgenomen. De database is gebouwd in acces (relationeel) en de werflocatie is de kernvariabele, want de namen van werven en hun juridische status veranderen in de loop der jaren. De gegevens bieden ook een goede basis voor werfbiografieën. Door de 'kerstboomcapaciteit' zijn koppelingen met o.a. bouwlijsten en personen mogelijk en wordt er een goed overzicht geboden van de scheepsbouw en typen schepen. Binnenkort zal de database via Marhisdata te raadplegen zijn. In de toekomst zal deze via het Maritiem Portal aan het Netwerk Maritieme Bronnen worden gekoppeld.

Ontwikkeling van de binnenvaart (1870-heden), Hein Klemann (EUR)

Hein Klemann is hoogleraar economische geschiedenis en internationale betrekkingen; en (waarnemend) bijzonder hoogleraar maritieme geschiedenis (EUR). In zijn lezing staat de ontwikkeling in de Rijnvaart- en binnenvaart (1870-heden) centraal. Voor de NMGN heeft hij hierover een hoofdstuk geschreven.

Rond 1870 is er sprake van grote groei in de Rijnvaart, de economie, de bevolking en de productie. Na 1950 vertraagt de bevolkingsgroei maar versnelt de productiegroei en de groei van het binnenlands transport (ruim de helft betreft Rijn- en binnenvaart). Vanaf 1990 daalt de Rijnvaart echter elk jaar met 1,-1,5%, want het Ruhrgebied is 'verworden tot een postindustriële probleemgebied'. De schippers in de binnenlandse vaart zijn sinds de jaren 1860 steeds minder per tonkilometer gaan verdienen, zodat zij alleen door sterk te bezuinigen en de schaal van hun transport op te voeren, het hoofd boven water konden houden. Desondanks verdienen ze nauwelijks iets. De spoorwegen hebben vanaf 1870 een steeds groter aandeel gekregen in het binnenlands transport en daarna volgt de concurrentie van het wegtransport. De evenredige vrachtverdeling uit de jaren dertig is pas in 1998 afgeschaft. Rond

2010 maakt de binnenlandse vaart een groei door. Tegenwoordig is het laadvermogen in die vaart, rond de oorlog zo'n 200 ton, gemiddeld meer dan 1100 ton en in de Rijnvaart duizenden tonnen. Naar de financiële positie van de huidige schippers heeft Klemann geen onderzoek gedaan.

Middagvoorzitter Els Jacobs benadrukt dat de lezing van Klemann nieuwe inzichten toont. Zijn bijdrage aan de NMGN bevat de neerslag van veertig jaar historisch onderzoek naar de binnenvaart. Verworven kennis wordt zo overgedragen aan een volgende generatie onderzoekers en belangstellenden. Dit voorproefje smaakt naar meer!

Van links naar rechts: Hein Klemann, Martin Hoekstra, Leon Derksen en koffiepauze.

De Republiek in een wurggreep. De Nederlandse marineblokkade tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog (1945-1949), Martin Hoekstra (Nederlands Instituut voor Militaire Historie)

Martin Hoekstra studeerde in 2018 af in Leiden en won met zijn scriptie de tweejaarlijkse J.R. Bruijn scriptieprijs van de Nederlandse Vereniging voor Zeegechiedenis. De prijsuitreiking is op 18 mei tijdens de ledenvergadering van de vereniging. Vanaf november 2018 doet hij bij het NIHM onderzoek naar het recente operationele optreden van maritieme *special operation forces* van het Korps Mariniers (publicatie verwacht in 2023).

In zijn presentatie over het optreden van de Koninklijke Marine tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog legt Hoekstra de focus op de marineblokkades als machtsmiddel en de blokkade van de Indonesische Republiek als vorm van massageweld. De heerschappij op de zee was militair en economisch gezien cruciaal, terwijl in de historiografie de aandacht altijd uitging naar het optreden op land. Na de Japanse capitulatie ontstond er in de Indonesische Archipel een machtsvacuüm waarin Soekarno de Republiek Indonesië uitriep. Nederland streefde naar rekolonisatie en vanaf juli 1947 werd onder leiding van viceadmiraal Pinke een algehele blokkade opgeworpen, met als doel de Republiek te 'wurg'. Dit lukte niet geheel, maar de levenslijn van de Republiek werd wel aan banden gelegd, onder meer door de inzet van een aantal kleinere patrouilleschepen die vanuit moederschepen werden ondersteund. De gevolgen in de Republiek waren groot: de wapenratio van het Republikeinse leger verbeterde nauwelijks, voor de bevolking was de voedselsituatie problematisch, zij leed onder een chronisch gebrek aan medicijnen, en was een tekort aan vervoersmiddelen. Smokkelpogingen met kleine scheepjes (de muskietenvloot) waren het meest succesvol. De Nederlandse marineblokkade bleek een behoorlijk effectief middel in de strijd tegen de Republiek.

Maritiem erfgoed bij de RCE (internationaal) en de casus schroefstoomschip de Kanrin Maru (1857-1871), Japans-Nederlands maritiem erfgoed, Leon Derksen (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Leon Derksen is sinds februari 2019 als maritiem archeoloog werkzaam voor het programma Maritiem Erfgoed Internationaal van de RCE. In dit programma gaat de aandacht uit naar wederzijdse internationale invloeden en verantwoord beheer van Nederlands maritiem erfgoed wereldwijd. Een overzicht vindt u op [MaSS](#). Samenwerking en kennisuitwisseling met de kuststaten staat hierbij voorop. Niet alles kan, er moeten keuzes worden gemaakt. In Nederland en in het buitenland wordt met vele partners samengewerkt. De casus betreft de zoektocht naar de verdwenen schroefstoomschoner *Kanrin Maru* (1857-1871) in 2017 en 2018 voor de Japanse kust op verzoek van Japanse betrokken partijen. Het marineschip was in opdracht van de Japanners gebouwd in Kinderdijk. Derksen was projectleider. Japan is een prioriteitsland voor de RCE en heeft met Nederland een gedeeld cultureel erfgoedprogramma. Helaas is bij de inventarisatie met duikers de exacte locatie van het wrak niet gevonden. Er zijn wel veel verhalen verzameld.

De middagvoorzitter rondt om 16.35 het symposium af, onder woord van dank aan de sprekers, deelnemers en de organisatie. Ook bedankt zij Robert Anraad voor de geboden gastvrijheid in het Maritiem Museum Rotterdam. Tenslotte wijst Els Jacobs op het Najaars Symposium op vrijdagmiddag 15 november 2019, in het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen.

Marja de Keuning